

Nemes Z. Máriaó

BILDUNG ÉS ZÜCHTUNG

MEGJEGYZÉSEK DOBAI PÉTER ARCHAİKUS TORZÓJÁRÓL¹

Az archaikus újra eljövételéről fantáziálunk, vagyis eltaszítunk valamit, hogy eredetet építsünk belőle, melyet aztán vissza akarunk kapni, hogy legyen jövőnk. Vagy-vagy és sem-sem. A modernitás időtudata egyszerre infantilis és vámpírikus: egy halott gyermek temporalitása, aki még azelőtt lett halhatatlan, hogy felnőtt volna, és most arról fantáziál, hogy egyszer majd meg tud halni. Megkísértett az emberré válás álma, de egyszerre mindig csak egy részletemet, szervemet és töredékeket tudom humanizálni. A kezem például túl gyakran tűnik széndarabnak, illetve ragadványszervnek, nem tehetek róla, geológiai homályból menekülő állatok keresnek halott gyermeket.

Az *Archaikus torzó*ban egy olyan fiatalembert látunk, aki aktívan, intenzíven részt vesz tulajdon személyisége, gondolkodása, erkölcsi bátorsága, magatartása kialakításában, akárcsak testének »anatómiai« egzaktsággal megtervezett és végrehajtott esztétikai és erőnléti kiépítésben, miközben egyaránt azon van, hogy megőrizze mind szellemi horizontjának, mind közvetlen személyének szabadságát egy álarcos diktatúrában, ahol maga a félelem ölt kollektív álarcot. Dobai Péter főhőse testét egészen az ideálra építette, s éppen csak annyit vett az anyagból hozzá, amennyi szükséges volt, hogy szándékát megvalósítsa és láthatóvá tegye. Termete az emberiség fölé emelkedik, kiállása az őt betöltő nagyságról tanúskodik. Örök tavasz öltözteti, miként a boldog elíziumi mezőkön, a tetszetősebb ifjúság köntösébe a teljesebb évek vonzó férfiasságát, és játszik szelíd gyengédséggel a testrészek büszke építményén. Menj szellemeddel a testetlen szépség birodalmába, és kísérel meg, hogy égi természet teremtője légy, hogy a szellemet a természet fölé emelkedő szépséggel töltsed el; mert itt nincs semmi, ami halandó, sem pedig olyan, mit az emberi szűkösség megkövetel.

Csak a sírás, meg a könnyek, hiszen nem vagyok költő, csak sírok, ahogy a szemétből kimenekített játékmackókat ölelgeti az óriás. Ő is sír, egyetlen zokogó szentimentalizmus vagyunk a 18. század végén. Bár egy szobor nem tud könnyezni. Ami nem ember, de sír, az csupán egy szörny. Miként tudnám leírni, mit éreztem e katasztrófa láttán; vagy mint jellemezhetném a nyomorultat, akit oly végtelen fáradtsággal és gonddal sikerült életre hívnom? Végtagjai arányosak voltak, s arca, amit választottam számára, szép. Szép! Uramisten! Sárga bőréen szinte áttetszett az izmok és artériák működése. Haja fényes fekete volt, vállára omló. Foga gyöngyfehér.

¹ A szövegben jelöletlen idézetek olvashatók a következő szerzőktől: Jacques Derrida, Dobai Péter, Georges Didi-Huberman, Mary Shelley, Johann Joachim Winckelmann, Peter Sloterdijk.

De e pompás részleteknek ijesztően ellentmondott ráncos képe, egyenes, fekete ajka s vizenyős tekintete, amely majdnem ugyanolyan színű volt, mint a szürkésfehér szemgödör, amelyben ült. Nem! Nincs halandó ember, aki elviselte volna annak az arcnak az iszonyúságát. Egy életre keltett múmia nem lehet oly ocsmány, mint az a nyomorult. Jól megnéztem, mikor még nem volt készen. Már akkor is csúf volt, de mikor az izmai és ízületei már mozdulni tudtak, olyanná vált, hogy az még Dante képzeletében sem létezhetne. Keblem tisztelettel tágul és emelkedik, miként azoké, akikét a jóslat szelleme dagasztja, és úgy érzem, Déloszra és a lükai ligetekbe ragadtattam, oly helyekre, melyeket Apollón jelenlétével megtisztelt, mert a szobrom – miként Pügmalion szépsége – megelevenedni és megmozdulni látszik.

Démoni tetem a testetlen szépség birodalmában elindul szerencsét próbálni, de az emberi szűkösség csupán álarcos diktatúrát termel. A test diktatúrája, a libidó diktatúrája, az anti-libidó diktatúrája. A potens tetem megértésére a „polgári démonológia” vállalkozik, vagyis pszichológiai kérdésként marad ránk a Felvilágosodás? Amitől meggyógyulhatunk, vagy amibe belebetegedhetünk? Neurotikus állatként kívánom a Szépséget, ami emberré tehetne, de vágyam csak vágyásra jó. Fenekedő tetemként vétem el Apollónt. Amíg csak korlátaink révén nyilvánulunk meg (vagyis elfogadott modor, norma, elvárás stb. szerint), addig csak jelképesen létezőnk, de amikor már korlátainkon túl, azok ellenére is megnyilvánulunk, akkor már vállalnunk kell annak minden következményét, hogy másképp élünk, mint ahogy azt a különböző életnormák, kedélynívók szabályozzák és szavatolják. Vállalnunk kell a következményeket, mivel azzal, hogy másképp élünk, akkor is, ha ez a különböző neurózisok botrányain, a megnyilvánulás botrányain át vezet: új történelmet írunk, a képzelőerő, az akarat, a bátorság és a méltóság jegyében.

A szellem alapozza meg a történelmet, s a küldetés az ember számára jövő marad, egy eljövendő eljövetele vagy egy eljövendő eljövés – ezt gondolja Hölderlin, de vajon miért sír a démoni tetem a gyár udvarán? Felkészülés, kiképzés, páncélosítás. Egyáltalán, minden, amit a születéstől a fejlődés teljességéig a test kiképzéséhez és megőrzéséhez, az alak kidolgozásához és ékességéhez a természet és művészet révén elsajátítottak és megtanultak, a régi görögök szép természetének előnyére munkálkodott és használtatott fel; testük kiváló szépsége alkalmat adhat rá, hogy a legnagyobb valószínűséggel helyezjük a mienké elé. De hová tart az embertermelés, hová építi magát, és miből, a herosz? Az archaikus valójában egy prenatalis trauma, ami megsebzett, mielőtt megszülettem volna? Lehet, hogy ez a világra jövetel kondíciója? Csak akkor válhat a kezdet pátosza igazi szenvedéllyé, ha az életforma zátonyra futott, ha a mérgezett hagyomány valamely konkrét tudat számára elviselhetlenné válik, ha megjelenik az akarat az ördögi körből való kitérésre és a meghitt romboló nemzeti tradícióból való kiszakadásra.

Az archaikus visszatérése a trauma ismétlődése, amikor a kezdet pátosza nem a születés, hanem az abortusz radikalitását hirdeti. Íme az Új Ember! A Szocialista Ember! Az Embert meghaladó Ember! A Proletár-Humanista-Titanizmus! Az archaikus abortusza termeli a démoni tetemet, hiszen ha kiűzzük a szellemet a

Felvilágosodásból, akkor csak az emberré-válni-akaró Vágygép marad, ami szüntelen üldözi az Utolsó Embert, hogy elpusztítsa önnön eszményi tervezetét. Jöjj most, ó, tűz! Jetzt komme, Feuer!

Az abortusz radikalitása Szörnyeket teremt. A hérosz önmagát Szörnyként siratja, mert nem lehet már se az egyik, se a másik - ez a torzó kétértelmősége. A félreszületés maradványt hoz létre, de miközben a maradvány Vágygépként áhítja az Egészet, pervertálja és szétszórja saját eredetét. Nem születés: átváltozás. Nem születés, mert nincs újrakezdés, nincs tiszta lap, a szellem története abszolút küret. Archaikus eljövele helyett *anakronisztikus* állapot, ami olyankor keletkezik, amikor nincs történet. Nem azért jön létre, hogy a történet helyébe lépjen, hanem épp azért, hogy az megszülethessen egy olyan ponton, amit eddig figyelmen kívül hagyunk.

Az Egykor volt összetalálkozik a Mosttal, hogy egy dialektikus kép jöjjön létre, amelyben a múlt és jelen kizökkentik egymást, átalakulnak egymásba, kritizálják egymást. Az egymással össze nem illő idők dialektikus konfigurációját Walter Benjamin „együttállásnak” nevezi. De ennek az együttállásnak a feszültségét nem bírja ki a test, befelé robban, önmaga utópiájába hátrál vissza. A síró monstrum dialektikus képe egy dialektikus torture porn, ahol a Titán önmagát kasztrálja. Pátosz-töredék, pátosz-rom, pátosz-fekália. A leghosszabb út befelé vezet, de a befelé-úrhajózásban hol a pilóta? Az utópikus test sírógörcei az ideológia automatizmusai. A dórok halottak, az akhájok halottak, Kun Béla halott, a Nagy Pán oda lett. A romok úrhajók, melyek nem visszafelé utaznak, hanem egy ismeretlen holdra, ahol nincs sírás, mert nincs arc, csak egy végtelen, üres szemgolyó.